

DÉLI BÁR

Szépirodalmi heti lap.

Megjelenik minden pénteken.



Szerkeszti és kiadja: DENGEL JÁNOS.

Előfizetési ára: Egész évre 4 frt. Fél évre 2 frt. Negyed évre 1 frt. — **Szerkesztő és kiadó lakása:** Debreczenben, Varga-utca, 2193. szám alatt.

Tartalom.

1. Mint haragos szélvész . . . (költ.) Lukács Ödöntől.
2. Az utolsó felvonás (beszély) Hamar Lászlótól 3. Nagyság a költészetben (aesthetikai tollvonások) V. Sárffy Ignácztól.
4. Fölebredés (Déronléde költeménye) Marquis Jean d'Ortól.
5. Görög művészeti vázlatok Váry Geillértől. 6. Gyöngyszemek. A szerkesztő jegyzeteiből 7. Giardino. B. A.-tól. 8. A hangnemek jellemzése. Közli Tóth Körösy Józsa. 9. Betűtalány. 10. A szerkesztő üzenetei. 11. Tárca: Oh, ne nézz rám. (Költ.) Reviczky Gyulától. Valami a divatról. Aigner Ferencztől.

Mint haragos szélvész.....

Mint haragos szélvész, mely szagatva lánczát,
Komoran hagyja el börtöne tornáczát
S jajgatva, nevetve tü-kigyóit szórva:
Felkavart örvényit az egekre szórja:
Ilyen a sors dühe, mely szívünkre támad,
Nyomain pusztulás, tört kebel és bánat. —

És mégis az ember — bár fizesse drágán —
Ohajt vándorolni a lét pusztaságán
S míg előtte messze egy kis remény zöldül:
Nem kívánkozik ki e töviserdőből!...
Ma átkozza sorsát, mert vesszeje verte
S holnap mosolyától mindent elfelejte! —

A családi hajlék ma pokol, irtózat?...
Akkor kívül hangzik egy békitő szózat!
S ha kívül az élet gúnynyilával tépe?...
Akkor kiengesztel a családi beke!...
Hü nő, gyermekmosoly ránk fenyőzött hullat
S szívünkön ujrakél az örömvirulat. —

S bár ritkán mosoly ránk az öröm gyöngéden:
Hosszu bút feledtet csak egy percnyi éden!...
A zuhatag ámbár zugva hull a mélybe
S szertehull a sziklán habszállánkká tépve:
A magasba fortyant ködszerű vízpárán
Diadalt hirdetve csillog a szivárvány —

A kiállott vésznek öröme s a remény
Igy fakaszt szivárványt bánatunk fellegén!
S míg szemünk elég ép látni annak fényét:
Addig elkerüljük a kétség örvényét;
Addig a bubánat habja el nem temet!...
Életkedv, ne hagyj el soha se engemet! —

Lukács Ödön.

AZ UTOLSÓ FELVONÁS.

— Beszély. —

Írta: Hamar László.

(Vége.)

Az ajtó megnyilt és Brigitta asszony csodálkozásában sóbálványnya változott, mert a kapus kötelességét — ki hinné? — tulajdon férje teljesítette.

— Mi ez? — kérde magához térve ámulásából; te már itthon is vagy?

— Kincseस्कém, én el se mentem hazulról, — válaszolá Domokos ur ártatlan nyugalommal. Egész este a szobát őriztem, még a casinóban sem voltam.

— Hát a színházban vagy jobban mondva a színpadon?

— Mit gondolsz lelkem?!...

— Megfoghatatlan... Hisz ebben a szent perczen láttalak.

— Hol?

— A komédiások közt.

— Akkor bizonyosan az ördög avatkozott a játékba, mert én tolytonosan itthon ültem; bizonyoság rá az egész ház...

— Hm, hm! különös, — mormogá Brigitta asszony elgondolkozva; de csakhamar kigyuladt szemei, arca újra fellángolt s az egész alak, mint éjféli boszorkány, a sötétben világítani kezdett.

— Meg kell tudnom a valót, — lihegő uj eszmére kapva; jer, jer velem azonnal és belekapaszkodva férje karjába, lázas erővel czipelte el maga után.

Domokos ur annyira meg volt lepve e

váratlan fordulat által, hogy szóhoz sem birt jutni. Ment tehát és hallgatott.

Brigitta asszony pedig egyenesen a színház felé igyekezett; odaérve, nem a nézőtérre vezető ajtónak tartott, hanem abba a mellékszobába vonszolta önkénytelen kísérőjét, melyet a színészek öltöződélül használtak. Belépve, néma borzalommal állapodtak meg mindketten, mert csodák csodája! Szentbereky Domokos ur hasonmása ott állott a szoba közepén, jóízűen beszélgetve Mariannával.

— Ez Belzebub tréfája! — gondolá magában Brigitta asszony és meg is tartja hitét, ha Domokos ur alteregoja észre nem veszi a jövővényeket és kedélyes mosolygások között be nem mutatja a pellengérré hurczolt nábobnak második bővített, de javíthatatlan kiadását.

— Nemde csodálatos ez a természetfeletti hasonlatosság? Hja! a jó színésznek a csalódásig hüen kell kidomborítania az alakokat kívülről úgy, mint belülről.

— Hah! ön az? — kiáltott fel Domokos ur, felismervén a hangról azt a dühös viadort, ki őt ma délelőtt a repülés elemeire oktatta.

TÁRCZA.

Oh, ne nézz rám . . .

Oh, ne nézz rám mosolyogva!
Iparkodjál elfeledni.
Jobban élénk, hogyha egymáet
Nem ismertük volna meg mi.

Jobb neked nyugodtan élni
Szerető családi körben:
Jobb nekem a sirt remélni
Vágyak nélkül, öszetörten.

Jobb az én beteg ezivemnek
A világgal harczrakelni,
Mint a vádat — hogy te bennem
Csalatkoztál — elviselni.

Reviczky Gyula.

VÁLAMI A DIVATRÓL.

A nők folyton hódoltak a divat szeszélyeinek. Az újabb korban Nyugat-Európában szelében elterjedt divat a francziáktól származott. Midőn I. Napoleon trónra lépett, hatalmas fényűzés tartotta bilincsbén Franciaország nővilágát. A nagyraemelkedett, alacsony származású császár kiválóan szerette a nők versengését a szép toilettek érdekében. Világos, hogy ezután a

— Becses engedelmeből! névszerint Hegyháti Andor, igazgatója az itt működő szintársulatnak, máskülönbén jegyese Mariannának, önnök pedig halálos ellensége.

— Istenem, mit vétett uraságodnak ez az ártatlanság báránya? — kérde Brigitta asszony lélegzethez jutva.

— Nem akarta kardját összemérni a komédiás kardjával, — válaszolá Hegyháti a sértett önérzet hangján, nekem pedig elégtétel kellett, mert az a kincs, amely után Szentbereky ur kezét kinyujtotta, sokkal drágább nekem, mint az ő egész gazdagsága; mert hiszen a komédiásnak is van szíve, a komédiás is csak úgy tud szeretni, mint más gyarló ember. — Miután azonban ez urral a becsület fegyverével nem harczolhattam, a boszu nyilát röpittem ellene és azt hiszem, célomat eltaláltam!

Domokos ur még nem tudta, hogy az a veszedelmes gyilok mily érzékeny oldalon érintette őt, csak másnap érezte a maró sebeket.

Utcán, városházánál, casinóban, szóval ahol csak megjelent, gúnyos kaczajjal üdvözölték jó

francia nők a hatalmas uralkodó tetszésére minden lehetőt elkövettek e tekintetben és így rövid idő alatt a legtulzottabb s legpazarabb divat kapott lábra közöttük. Különbén Franciaországban már XIV. Lajos uralkodása alatt észlelhető volt a nők előszeretete a divat iránt. Azonban mégis Napoleon korában nyerték azt az izlést, azt a fényt, mely csakhamar egész Európa nőinek külsőjén ragyogott. Eugenia császárnő figyelemreméltó törekvéseivel a közelmúltban a divatot nagyban elősegítette. E fejedelmi alak pazar pompába temetkezett s kik vele éltek, környezetéhez tartoztak, hűséges társai lettek ebben. Itt méltán említhetjük fel Isabella királynőt is, ki Spanyolhonban hasonló sikerrel, ugyanoly előszeretettel tette uralkodóvá a divatot, mint Eugenia Franciaországban. E két koronás nő kelleténél fényűzőbb életmódjának, hathatós befolyásának tulajdoníthatjuk tehát leginkább a divat rohamos elterjedését Európában.

Vessünk most egy pillantást magyar nőink divatára a 18-ik században.

Elvitázhatatlan, hogy a magyar nő viselete a legizletesebbek egyike volt még a 18. század elején is s ép azért nem csodálkozhatunk eléggé, hogy a divat a magyar nőket is el tudta tántorítani kedves, nemzeties öltözékeiktől.

Pedig a magyar nő viselete a háziasság és nőiesség megtestesült eszménye volt.

barátai s az ostromló élczek özöne elől nem volt menekvése.

— A titkot nemesak a tyuk szokta kikaparni, hanem néha még a kordinahuzó is! — mond az egyik.

— Ki hitte volna, hogy podegrája daczára még térdepelni is tud?! — mond a másik.

— Vajjon csinált avagy mezei vagy éppen üvegközi virágokból készült az a bokréta? — mond a harmadik.

— Csupán egy hiányzott a tableaux teljes sikeréből: a görögtűz! — mond a negyedik.

Domokos ur eleinte melegedett, később izzadt, majd lázbajött, végre pedig valóságos delhriumba esett.

Ekkor aztán megsajnálta szegényt; a gyönyörű tábor elnémult, csak Brigitta asszony nyelvét nem lehetett megkötni. Ő halála órájáig sem tudta elfelejteni azt a furcsa utolsó felvonást.

Hanem a szent igaz, hogy Domokos ur sem igyekezett több ismeretséget kötni Thalia papnőivel...

Egyik magyar írónk után bemutatjuk a magyar nő öltözékét a múlt század elejéről.

A női fő legszebb ékét a párta képezte, mely a simán lefésült és szalagsokorban végződő haját leborítottta. A pártáról két oldalt finom csipkével szegélyezett fehér fátyol hulla alá. A karcsu női derékot körülfolyta a csatos, rövid, fűzős derék, mely felett a kebelre gyöngye csipkeszövet borult, míg a fedetlen, hófehér nyakot gyöngyörök öveztek körül. A szoknya gazdagon ki volt varrva s elől térdigérő kötényt fedte, mely azonnal elárulta, hogy a magyar nő első sorban az otthon angyala. Felöltő kétféle volt a magyar nőknél; egyik egy kisebb, vállravetett, a másik hosszú, mely ünnepélyes alkalmakra szolgált; mindkettőt elborította a keleti gyöngy és himzés. A menték igen élénk színűek valának; rendszeren: piros, zöld vagy meggy szín. A hermelinprém rajtuk a legszebb díszítésül használtatott.

A magyar nők e leirt, tisztán nemzeties jellegű öltözéke, fájdalom, ma már nem talál követőket. Mindenestre érdekes lenne, ha a nőviselet koronkinti átalakulását figyelemmel kísérhetnők; azonban ezt megnehezíti azon körülmény, hogy régebbi magyar írók egyes alkalmi művein kívül, melyben egyes, női öltözékek leírására akadunk, éppen nincs mire támaszkodnunk. Hogy a magyar nő öltözékét csakis a francia divat forgathatta ki idővel szép formájából és nemze-

NAGYSÁG A KÖLTÉSZETBEN.

(Aesthetikai tollvonások.)

V. Sárffy Ignácztól.

(Vége.)

Az ó-kor költői, Homér, Virgil és a szerény Horác voltak e kor képviselői.

Homér a tárgyilagosság jellemzi. Előadása a költészet legfensőbb régióba jár, mély belátást és tapasztaltságot áruván el.* Iliász a megkapó erejű s ámulttá tesz bennünket, ha vajjon embernek műve-e ez vagy valami felsőbb erőé? Mert tekintetbevéen az őstörténelmi kor s a mai világ differentialis korát, nem hihetjük el, hogy ezen a tökély maximumát meghaladó mű, mely daczára praehistoricus korának, az idővel, még pedig a kor jelenlegi idejével is nemcsak hogy együtt és vele halad, de azt még mindig roppant hatással felülmulja.**

Horác a rómaiak Homérja volt, habár más irányban. Míg az előbbinél az események nagyszerűsége s képzelme, emennél a gondolatok fősége lép meg. S ez az igazi nagyság, mit a költészetben keresünk. Csak pár példát belőle.

* L. Csányi F.: „A görög irodalom története.” 8. l.

** Az irodalom oknyomozó története Homér létével sokáig nem volt tisztában. Némelyek szerint személy, mások szerint egy költői cyclus volt e név (Homeridák) csupán; lehetetlenségnek tartván ugyanis oly bámulatos hatású s nagy műveket egy emberélet alatt létrehozni. Csányi szerint Homér létezett, mit azon körülmény is megerősít, miszerint hét város volt, mely Homérnak születését magáénak vallotta:

Hét város tartotta Homért vetekedve magának:

Cumae, Smyrna, Chios, Colophon, Pylos, Argos, Athenae.

L. Csányi: f. i. m. 7. l.

ties jellegéből, azt a jelenkori magyar nőnek öltözéke szomorúan igazolja, mert az tökéletesen a francia divatra utal. De nem csupán a szép nemzeti öltözetet vetette el magától a magyar nő, hanem eldobta az ártatlanság és szüzesség jelvényét is: a fehér fátyolt és pártát.* Az addig simán fésült haj helyett pedig borzas hajtornyot szerzett a fej ékeül.

Az idő tehát megsemmisítette a magyar női viseletet. Európa már a múlt században a divatot uralta s a magyar nőt is elsodorta végre e veszélyes áramlat. De a nemzeti érzület, hála az égnek, mindeddig megmaradt a maga szeplőtelenességében s a szó szoros értelmében magyar az ma is!* — Ezt az egyet az idő, a divat sem tudta előlni, kipusztítani a magyar nők lelkéből!

Őrizd is magyar nő e drága kincsedet, lelked e magasztos kincsét idegen befolyástól menten, tisztán s hagyd ezt örökül az utódokra, hogy ne haljon az ki soha a hazából!

Azt mondják, hogy az ember némelykor jellemével jellemét is cseréli!? Ne vonatkozzék ez titeket, magyar nők! Ha már a divat romboló árja titeket is magával ragadott, legalább lelketek maradjon érintetlenül régi magasztos érzetével; legyen továbbra is éltető eleme a magyar érzület és a forró hazaszeretet!

Áigner Ferencz.

* E jelvények nélkül is lehet ártatlan és szüzies. Szerk.

*) Már a hol t. i. magyar! Szerk.

Mily fönység van abban, midőn a tobzózó Olympot szemének egyetlen pillantásával csillapítja le:

Totum, nutu, tremefecit Olympum.
(Az egész Olympot megrendíti szeméek pillantásával.)

Vagy a szilárdság, a tántoríthatlanság nagyságát rajzoló következő megrendítő fönségű szavai:

Justum ac tenacem propositi virum
Non civium ardor prava jubentium,
Non vultus instantis tyranni,
Mente quatet solida
Neque auster . . .
Si fractus illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae. *

Mig egyrészt, hogy a fönység és nagyszerűség elvét, bárha azok lényegükben ugyanazok, megkülönböztessük, némei költeményben az eszme nagysága másrészt a gondolatok fönsege van jelen. Az aesthetikai tett ebben van meg, ez a lángelme, a teremtő erő, mert a kettő egymás mellett teszi a költőt s mint a szépsézet határozottan kimondja: „a költészet geniet, de a genie nem teremt mindig költőt.“

Vonatkozhatik ez a természet bármely törvényére és alakjára. A tudományra szintugy, mint egyébre vagy a művészet feltaláló hatalmára. Lángész ép ugy lehet a művész a maga körében, mint a tudós vagy államférfi; sőt kell is lennie, hogy alkotni tudjon.

Nálunk B e r z s e n y i az, kiből horázi lélek lakott. Műveinek fönsege s gondolatainak nagysága egészen az előbbi klasszicitását viseli magán s ha mégis a kettő közt némi különbséget akarunk tenni, az a következő: Mig Horác a maga egyszerűségében csupán az istennek — híven az akkori kor vallásával — eszményét festi, addig Berzsényi saját lángelkének felfakadó gondolatait önti versformába. Kitér, mint egy Aetna belőle, a forró szeretet, a hitnek meggyőződése és haragja egyaránt, buzgó odaadás vagy viharzó dühével, aminek hünyomatát képezik leginkább a „F o h á s z k o d á s“ és a „M a g y a r o k h o z“ című költeményei. Előbbiben a fönség, az isteni hatalomnak elismerése, nagyszerű eszmékkel, utóbbiban haragja nagyságának vulkáni kitérése. Az istenség elismerésére következőkép indul ki verse:

A t e s z e m ö l d ö k ö d
Ronthat s teremthet száz világot.
Téged dicsőt a Zenith és Nadir,
A szelvéznek búz harcza, az égi láng
Villama, harmatsepp, virágszál,
Hirdeti nagy kezéd alkotásat.

mig emennél a nagy horderejű szavak ezek:

Mi a magyar most? . . . rut sybarita váz!
Letepte fenyves nemzeti bélyegét.
S hazája feldult vedfalából
Rak palotát heverő helyének!

Az ember szinte sáppadozni, remegni látja magát ennyi hatalom előtt. Vére forr, mint „az örvény árja, és megrendül a velő agyában.“ S ime még egy ily hatás, nem teszi e az embert fogékonyvá vizsgálni azt, hogy a teremtő hatalom, az aesthetikai tett, minő erőt bír kölcsönözni!

Figyelmemet azonban legmegragadóbban érintette hazánk poézisában Katonának „B á n k b á n“-ja, ez a nagy s hitében mégis gye-mekgyöngeségű férfiú. Határozott jellem, mindent nagygyá tenni tudó s fájdalomában összeesett fé l i s t e n. Ez talán egyik fő momentuma annak, hogy Katonának e művét igen sokáig ignorálták vagy és ami legfőbb az, hogy a lángelmű költő szülemé-

* Az igazságos és feltételében állhatos férfit nem ingatja meg a poigárok vad heve, nem az állhatatlan zsarnokok tekintete, nem az auster (déli szél). Eg, föld szakadjon össze, ő rendületlen áll meg romjain.

nyét megbírálni nem volt még akkor illetékes kritikuss. — Toldy azt mondá róla, hogy nincs egyetlen mű, melyben oly nagyszerű dolgok mellett oly nagy hibák volnának egyesülve, mint ebben. Elismert tekintély ebben a nagy emlékü irodalmár s a költemény költői szépségeit olvasva első tekintetre mégsem adunk neki igazat.

Tulhaladta a kort s csakis akkor, midőn a műveltség vánszorgó lépteivel eljutott oda, hogy kezébe merhetne venni a művet, adott róla illetékes, illő, fönségéhez mért bírálator.

Katona e művében egyesíté az eszményi fönségnek maximumát mind; nagy annak minden szava, Peturé é, pen ugy, mint az ostoba Biberaché. De Katona egész lelkét Bánknak magának adta át, őt felelteti önmaga helyett ugy, mintha saját „én“-jének lánghevélyü szavai volnának. Bámu munk kell azon fönseges jelenetet, midőn Bánk az összeesküvők boltozatába lép, midőn a szenvedélyétől elragadott Petur, az összeesküdtek vezére, Bánk tanácsa ellenére Gertrud meggyilkolására siet. Itt, ezen a ponton, magaslik ki Bánk legjobban, lényeg egész hatalmával, meseszerű nagyságban:

Megállj! — Ezen haza s felségáruulót
Lánczokra verjétek, — parancsolom.
Én a kiraly szeméye, én — magu
Parancsol Eudre, a kiraly!

És mégis ő maga lesz a királyné gyilkosa, midőn neje elcsábítását hírülveszi. Végül, midőn a fájdalom minden fokán áthaladott már s fejére büntetés helyett a kegyelem áldása száll, jellemének egész nagysága megtörétn, csak azt lesz képes kire-egni neje hullájánál:

Engedd meg illően eltemettetnem.

A jellemet megtörte fájdalma, a bán itt már megszűnik az lenni, ami volt s nem lesz egyéb semmi más, mint egyszerű, érző ember.

S Katonánál éppen ezt a nagyszerű metamorphosist nevezem nagy n a k, megalkotását fönsegesnek. Itt láthatjuk nagyságának egész pompájában s érezhetjük mellette törpeségünket.

Katona e műve, hogy Névy szavaival éljek, egy egész kis világ: m i k r o c o s m o s, önmagáért és önmagában létező bevégzett egész. Tartalmában egy genialis mindenség van meg s hogy ezen közbeszótt abstractiokkal sokáig ne bibelödjünk, egy szóval kimondjuk, hogy n a g y s z e r ü.

Nagyságával rokon, de csak a próza terén V a j d a Péter, kinek „Hol van Isten?“ cz. darabja a fönségnek egyik legszebb remeke: „Hol van dicsőség hazája ó legfőbb lény, hol van hatalmad királyi széke? Mindennütt vagy te, természet atyja; vagy a kék égben, vagy a napban, vagy az éjszakában és csillagokban! . . .“

Azonban a próza terén, K ö l c s e y n e k fönseges paranaissai mellett nem olvastam nagyszerűbb valamit, mint C z a k ó n a k „Leonáját.“ Benne a reflexio, az eszmélődés, a világfájdalom dermesztő tragédiája s büszke kimagasodása az emberi erőnek van meg:

„Lesz egy nap alkonya — szól benne az agy Erata — mely után a természet többé ki nem ujul, mely után végtelen tél örököl; hol megfagy a csermely, elhal a szellő, az élet és a gondolat.“

Vagy Aquilnak fájdalomtól kétségbeesett szavai anyjához, Leonához:

„Nyugodjál meg büneiden! talán gyönyört szerztél velök azon nagy hatalomnak, mely kebled hurjait ekkép-n zengeni rendelé, és gyönyört lel keservedben, mint mi egy csalóányában. Nyugodjál meg büneiden s segítsd elte metnem e holtat.“

A költészeti nagyságnak mindezen alakjai, melyekből példákat felhalmozni ad infinitum lehetne, az emberi értelem fenséges alkotásának, magának a lángelmének isteni hatalmát fejezik ki s melyeknek létrehozása csak is a genieknak lón kijelelve.

Az aesthetikai eme tett vezetheti az embert saját létele és erejének ismeretére: önismeretre. Nem csoda tehát, hogy éppen a költői szépségekkel el-telt munka ad irányt a természeti szépnak ismeretére is. S addig, míg eme szépnak tudása, magának a költészetnek hatása az emberekre befolyásossá lenni meg nem szűnik, nem fog kihalni — bármennyire prózaia-sodjék is a világ az emberekből a szépnak s tökély-sülés fogalmának előszeretete sem. S míg lesz költő az emberiségben, ki a szépnak fenségét ily hódító ma-gasztosultsággal fogja kifejezni, mint e példák, nem szűnik meg lenni az emberekben az aesthetika sem. S ez nem is fog bekövetkezni, mert úgy van al-kotva a lélek, ezen isteni eredetű képmás, hogy haladásával mindig a tökélynek felsőbb foka felé kénytelen törekedni s ha ez áll — ami különben ren-deltetése is — az emberiség a szép iránt mindig buzdulni fog.

Fölbredés.

— Déronlède költeménye.* —

Éltem. Zengtem és lángoltam.
Reményekben oly gazdagon!
Nem tudtam: mi Francziához
S hogy francia honfi voltam . . .
— Éltem, zengtem és lángoltam,

Éltem. Türttem. Boszút kértem.
A hőseket hogy toborzák,
Tudom: h o n o m ez az ország,
Francziavér foly ez érben . . .
— Éltem, türtem, boszút kértem.

Éltem! Türttem és gyűlöltem.
A hőseket hogy toborzák,
Tudtam, h o n o m ez az ország
S fiad vagyok, s z ü l ő f ő l d e m!
— Éltem, türtem és gyűlöltem! . . .

Marquis Jean d'Or.

GÖRÖG MŰVÉSZETI VÁZLATOK.

Vary Gellértől.

(Folytatás.)

E fejlődés, e betetőzés, e kiszélesedés mind oly vo-nás, melyet mindjárt föl kell ismernünk, mihelyt csak a görög művészetet az új-kori mellé állítjuk. Több a művé-szetnél, mint a hajdani görögnél, az bizonyos; de van va-lami, ami nagyon élesen kilátszik a görög művészet ter-mékeiből, ami meg az újabb művészetnél már majd egé-szen elmosódott. Ez a nemzeti színezet.

* Déronlède katonadalai újabban 1875-ben jelentek meg Párisban.

Nem tagadjuk mi azt, hogy az újabb kori épületek vagy festmények is nem árulnak el holmi nemzeties szí-nezetet, sőt tudjuk, hogy korunkban éppen azért karolta föl hazai művészetünk is oly nagyon a nép életét, misze-rint a művészetnek nemzeti szint adjon, de mindez nem azon valami, ami a görög művészet sajátja. A magyar művész p. o ki még ma egy magyar jelenetet varázsol a vászonra, holnap egy német vagy francia történeti ese-ményhez fordul s azt is hasonló melegséggel viszi ke-resztül. A görög művész ezt sohasem tette. Ő nem is-mert képzelmenek más forrást, mint amely a haza földé-ből fakadt s nem más alakot annak megvalósítására, mint saját nemzete embereit. S éppen e körülmény adja a görög művészetnek azt a mélységet és jellemzetessé-get, amely eltűnt az új-kori művészetből. Az új-kori mű-szet tárgyai valami sajátos encyklopaediaszerűséget tüntetnek föl, amennyiben belső szerves összefüggés nélkül állnak egymás mellett, mint az encyklopaediák abécze szerint rendezett s egymástól elütő cikkei; míg a görög művek következetes és szerves szüleményei mind a művésznak, mind a nemzetnek. A görög földön nem lehet valamikor egyiptomi stílus templomot találni, mint p. o. Magyarországon schweizi nyaralót, angol ker-tet stb. hanem csak görög izlésűt; s a görög szobrok közt nem alakot, mely más istent vagy embert ábrázolt volna, mint görögöt. Éppen azért misem bizonyosabb, mint az, hogy az új-kori művészet sem nem oly jellemzetes, sem nem oly szerves kifolyásu a művész és nemzet lelkületé-ből együttvéve, mint a görög.

Igaz, hogy a görög művészet, amennyiben csak az építészet és szobrászat körül nyilatkozott, sokkal szü-kebb körű az új-kor művészeténél, de termékeinek min-den idejében annyira nemzeti, annyira görög, mint egyik új-kori népnek a művésze sem. Hogy e pontot, melyet a görög művészet az új világgal összehasonlítva fö-dőztünk föl, bővebben megérthessük, a nemzetiség esz-méjét, mint egyedileg s azután mint egészletben mutat-kozó dolgot, kell fölfognunk.

Minden nemzetnek vannak bizonyos szokásai, alakjai, eszméi, melyek legjobban szívéhez szólnak, melyek lelkével ugyszólván egybe vannak forrva. Ha az ilyen eszméket, mint magában az emberben jelent-kezőket tekintjük, akkor vesszük a nemzetiséget egye-dileg; ha pedig, mint az ember környezetében nyilatko-zót, akkor vesszük annak egészletét. Amely eszmében valamely nemzet fölismeri nemzetiségét, annak fontar-tására iparkodik is, annak minél nagyobb érvénye vé-gzett törvényeket hoz s azt az egyedekre minél nagyobb mérvben alkalmazza. A régi római nemzetiség, midőn az egyedekben mutatkozott, mint törvényhozó és háborus-kodó hajlam jelentkezett. Ha kérdezzük, hogy micsoda eszme vagy jelben tünt föl az egyedre alkalmazott gö-rög nemzetiség, azt a választ nyerjük, hogy a szépség-be. — Nem volt még nemzet, melynek egyedei oly sokat adtak volna a szépségre, mint a görögök. — A szép-éget, mint a görög nemzetiségnek egye-dekben nyilatkozó minéműségét, meg kell különböz-tetni azon erkölcsi szépségtől, mely az emberiség általá-nossága előtt, mint a hiúság tünderképe lebeg. A szépség a görögöknél nemzeti eszme volt, úgy mint másoknál a vitézség vagy egyéb tulajdon. Nálunk, mert a szépség nem nemzeti eszme, nem is látjuk azt figyelemben ré-szesülni sem a törvényhozás, sem a közélet részéről. De a görögök, kik ebbe a nemzetiségök eszméjére ismertek, mindent elkövettek, törvényeket hoztak, intézeteket ál-lítottak, hogy a szépséget minél több emberi egyedben megvalósulni láthassák. A görög irodalom termékei tel-vék nyilatkozatokkal, melyek bizonyosságot tesznek arról, hogy mily fontos valami volt a szépség a görögök előtt.

Megengedjük, hogy a szépség eszméje csekélyebb mértékben vagy fejletlenebb minőségben az élet egyéb tárgyain is előfordulhat, de kétségeinkivüli, hogy annak legmagasztosabb nyilatkozása csakis az emberi alakban mehet végbe. Éppen ezért kedvelte a görög művészet oly melegen az emberi alakot s éppen ezért volt oly ovatos mindig más egyéb alaknak a szobrászat körébe való befogadását illetőleg. A görög művész később volt bármikor is a valóság, mint a szépség eszméje ellen véteni. S hogy e nemzeti eszme mennyire éltette valamennyi görög szobrász lelkét s hogy mennyire iparkodott azt mindig egyik művészetileg is előállítani, azt mutatja minden egyes görög szobor a legelsőtől a legutolsóig. Férfit vagy nő ábrázolt legyen a görög szobrász, mindig ifjú alakban adta azt elő csak azon oknál fogva, mert e kornak igazi sajátja a szépség.

Ez tehát az egyedi-égre alkalmazott görög nemzetiség s annak közvetítő művészete a szobrászat, míg az építész a nemzetiséget, mint egészletet föltüntető valami áll előttünk. Vannak nemzetek, melyek, mivel a szellem dolgában nagyon silányul állnak, nem képesek tetteikre és eljárásukra is valami jellemzetes sajátyságot árasztani. Nem így a régi görögök. Nincs történész, ki az ő műveleteiket szemlélve s azok után ítélve, bennök az emberiségnek egyik legszellemdúsabb nemzetiségére ne ismerne. E szellemdúság tükröződik vissza abból, hogy nemcsak maga az összes nemzet, hanem annak egyes törzsei is jellemzetes szellemi sajátyságokra bírtak emelkedni mind a beszédben, mind öltözetök, polgári intézkedéseik és egyebek tekintetében. Ilyen jellemzetes sajátyságnak mondhatjuk tárgyunkra vonatkozólag már magán a görög nemzet összességén belül eső dórságot és ióniságot.

Az ő atyának Hellen-nek, mint a hagyomány mondja, három fia volt: Acoius, Dorus és Xuthus; ez utóbbinak pedig keleti u. m. Yon és Achaéus. Ezekből származtak a különféle görög törzsek, melyek közül nekünk csakis Dorus-nak és Jón-nak utódait kell kiemelnünk, mint akik ősüktől örökölték a dór és ión megnevezést. A ki csak úgy fogná föl a dórságot és ióniságot, mint e két ő atyától származó maradékot, az még vajmi keveset tudna arról. Mint a görögöknek egyéb műve, úgy a dórság és ióniság is eszme, mely fejleményében és egymás elleni küzdelmében végig húzódik az egész görög történeten. Eleinte kevés jel mutatkozott még, amiből e két fontos és egymástól elütő görög törzset föl lehetett volna ismerni; midőn a dórság gyupontja Sparta az iónisági pedig Athene lett, oly éles jellemvonásokban fejezte ki mindkettő saját szellemét, hogy azt még a legeggyűbb ember sem zavarhatta volna össze.

A dórság mind nyelvben, mind polgári intézményeiben bizonyos keménységet és durvaságot tanusított. A dór nyelvjárásban nagyon sok volt olyan hang, amilyent a magyarban vastag hangnak mondunk. A mi meg a dór életmódot illeti, mindenki hallhatta már valamikor a spártai nevelés szigorúságát, a táplálkozás egyszerűségét, a közmondássá vált rövid beszédűséget, a darócyszerű ruházk. dást, szóval mindazon dolgokat melyek vagy járuléka a lelki durvaságnak, vagy annak előidézői. Homlokegyenesti ellentéte vala ennek mindig a lágy-ság és finomság gondolatából kiinduló ióniság, melynek legremekebb szellemi képviselői Athene szülöttei valának. Itt nem a durvaság, hanem a testnek és a magaviseletnek kelleme volt kapós; ennek a gymnasiumok, színházak, énektermek s más emberiesebb helyiségek voltak azok, amik Spártára nézve a kaszárnnyák. Az athenei nem is az ostobaságnak jelét, a kevésbeszédűséget* tartotta dicsőségnek, hanem amint emberhez illik,

* A kevésbeszédűség nem mindig az ostobaság jele. Szerk.

ha minél szebben tudott beszélni és társalogni. Ime ezen két elütő sajátyság volt az, mely a görög nemzetiségben mint egészleten s annak művészi képviselőjén, az építészeten, mutatkozott.

Ha tudjuk már most, hogy mit értsünk a dórság és ióniság alatt, úgy nem lesz nehéz elgondolnunk, habár képben nem látjuk is, hogy mily kihatása lehetett annak a görög építészetre remekeire, a templomokra. A görög templomépítészetre különösen fontos kiegészítő részei voltak mindig azon oszlopok, melyek a templom egy-közény alakját környezték s magukkal a templom falaival együtt egy föld alatt állottak. Mikor dór szellemben készült valamely templom, akkor ez oszlopok vastagok és természetesek voltak, melyeket semmi egyéb nem díszített, mint az oszlop kerületében bevészt és fölülről lefelé függélyes párhuzamban vonuló csikok. De ha az ióni izlés volt az irányadó, akkor ez oszlopok karesu termetet öltöttek magukra; felső részüknél ékes fejezetet viseltek, mely két oldalról tekeresszerűleg kikanyarodott. Ez utóbbi izlésnek legremekebb példáját tüntette föl valamikor Athénében egy régi attikai hős nevével Erechtheonnak nevezett épület, a másíknak pedig a Parthenon, melynek romjai még most is megvannak.

Már maga e jelenség, hogy éppen az ióniságnak székhelyén, Athénében, egy dór építészeti remekkel találkozunk, különös és oly indok, melyből kiindulva a görög művészetet illetőleg míg egy sajátyságos szép tapasztalatra juthatunk. Már láttuk, hogy az egyedi nemzetiség mint nyilatkozott lyrailag a szobrokban az egészletet illetőleg pedig eposzilag az épízetben. Tudjuk, hogy mit kellett érteni a dórság és ióniság alatt, midőn azt, mint nemzeti megnyilatkozást tekintettük. Ezzel azonban még sem e két eszmét, sem görög művészeti vázlatunkat egészen ki nem meritettük, hanem tudnunk kell azt is, hogy minek tekintsük e két eszmét, midőn az mint a szobrászatot befolyásoló elem szerepelt.

(Vége köv.)

A hangnemek jellemzése.

(Egy jeles német zenész jegyzeteiből.)

Közli: Tóth Kőrösy Józsa.

C-dur. Ártatlanság, egyszerűség, szendeség, gyermeknyelv

A-mol. Jámbor-ság, nőesség, gyöngédség.

B-mol. Búskomorság.

F-dur. Szívesség, nyugodtság.

B-dur. Boldog szerelem, tiszta öntudat, remény és vágy jobblét után.

G-mol. Kedvetlenség, bánat a megtörtént szerencsétlenség fölött, gyűlölet, undor.

Es-dur. A szerelem hangja, ajtósság, bizalmas beszélgetés Istennel.

C-mol. Szerelmi nyilatkozat, panasz hangja a szerencsétlen szerelemnek, a szerelmes epekedése és vágya.

As-dur. A temetés hangja, siri panasz, enyészet, örök-kévalóság tanyáznak körében.

F-mol. Mély bú, siránkozás, halál utáni vágy.

Des-dur. Hamis hang fájdalom és öröm között.

B-mol. A homályba burkolt különöz, zugolódo elégtelenség, előkészület az öngyilkosságra.

Ges-dur. Küzködés utáni diadal, legyőzni nem remélt, nehézség utáni szabadon való fellélekezés, tusakodó, végre győző lélek utósohaja.

Es-mol. Félelem, lelki szorongatottság, kétségbeesés érzete. A kétségbeeső csüggettséget es-molban zengi a szív. A kísértetek hangja.

H-dur. Szineskedés, vadindulat, harag, düh, feltékenység, őrzöngés és kétségbeesés,

Gis-mol. Mogorva, csüggettségig elszorult szív, panasz, nehéz küzdés.

E-dur. Hangos ujjongás, féktelen öröm.

Cis-mol. Bánat és panasz hangja, Istennel való őszinte be-szélgetés, elégtelen barátság és szerelem.

A-dur. Ártatlan szerelem, önelégültség, a kedves eltávozta utáni viszontlátás reménye, ifju vidámság és Istenben való bizodalom.

Fis-mol. Mély szenvedély, harag és elégtelenség. Állapotaival való elégtelenség. A-dur nyugalma, vagy d-dur győzelmi boldogsága utáni vágy.

D-dur. Alleluja, csatazaj, győzelmi ujjongás.

H-mol. Türelem és az isteni gondviselésben való megnyugvás hangja: panaszja szelid, zugolódás nélküli.

G-dur. Csendes megelégedett szenvedély, gyengéd, szíves köszönet őszinte barátság- és hű szerelemért.

E-mol. Szende, nőies, ártatlan szerelmi nyilatkozat. Fohász pár könyccsappal vegyülve, közel remény c-durban felváltandó boldogság után.

GIARDINETTO.

Budapest, május 3.

(B. A.) Láttunk eleven szoftákat.

S láttunk oly lelkesült mozgalmat, melyhez fogható alig akad egyhamar.

Az idő is kedvezett az ünnepélyes fogadtatásnak. Már-már csepergett, de az ég elfojtotta zokogását. Ha esett volna az eső, kisütötte volna egynemely lap, hogy a kormány machinációja. És úgy kellett volna tennünk, mint tett a régi adoma szerint a perzsa udvari illemmester, ki a francia nagy követőtől bocsánatot kért, hogy fogadtatása napján esett az eső.

*

Hanem hát szép idő volt s az ablakok mind zsufoltig telve az osztrák államvasuti pályaudvartól a Hungáriáig. A gyau-rok tapsoltak, a gyau-rnök kendőket lobogtattak. A közönség im-pozáns, a lelkesültség óriási, az „éljen“ és „csokjassim“ felkiál-tások egy öszhanggá olvadtak össze.

A diszmenet a deák-téri Wodiáner-ház előtt vonult el. Itt is minden ablakból csinos és csintalan fők néztek ki. A ház te-tején is állottak emberek; a czimerbe belekapaszkodott két igazi török. De ezek nem kiabáltak éljent „mivel hogy kőből valának.“

*

Törökvilág Magyarországon.

Midőn mi oly örömmel hordjuk a félholdat s tanulunk e r ő d i ü l é s v á m b é r i ü l. — Mohácsi bácsi isz lelkesült örömeben, a szörhöz czupa török barátságából megeszik vagy ki-lencz félhold alaku szarvaztot. Ő igen szereti a félholdat, kivált ha ennivaló.

*

Ritka vendég Rácországban vagyis inkább nálunk, ki ez idők szerint nem hord törökjelvényt. S minő a divat?! Vannak szofta-nyakkendők, szofta-czipők, fezek engros, sőt egy élelmes spiritista gyárt „szofta-italt“ is. Szabad-e ezt jámbor müzülmannak élveznie vagy tiltja-e a korán, arról nincs tudomásunk, de aligha nem mondaná keleti virágnyelven, aki megizlelte, hogy igya meg az a kapacitás, aki föltálta.

*

Mint Kölesi Luiza tündérnő volt, mint Blaháné, mint Soldosné, istennő s mi volt a „Koziki“ előadásánál, midőn vendégeink tisz-teletére azt a coupletet elénekelte, mely oly v i h a r z ó, hallat-lan, leirhatlan t a p s o r k á n t vont maga után?! Huri, ked-ves, minőt az ábrándos kelet teremt, minőt Mahomed ígért min-

den hívének. A dal legszebb részeit első ízben alig lehetett hal-lani a tapsoktól, kivált midőn oly kecsesen mondotta:

„E szerint aki itt van szofta,
Az isten hozta
És Allah hozta.“

Goddam! Erre tapsolt volna Bernát Gazsi sakkozó angolja is

*

Május elseje kitett magáért, szakadt, csurgott az eső. — (Még rosz társalgó hírébe jutunk, hogy ez alkalomkor is két ízben szölnök az időről) Kárbaveszett sok táncmulatság és serenade. A nádor-szigetre hirdetett vigalmat 5-re halasztották, a gazdasz-szonyok majálisa pedig a Margitszigeten lesz 19-én, ha t i. n e m lesz az idő kedvezőtlen. — Utóbbi esetben 23-ra van a vigalom napja kitüzve. — Szép lesz-e akkor az idő? Tudja az isten és Sztupa György.

Gyöngyszemek.

— A szerkesztő jegyzeteiből. —

36.

A szerelem szabad
És hű szíveknek nem lehet bilincs.
Az ég után e sártekén mi van
Tisztább s nemesb, mint tiszta szerelem?

Tennyson.

Helén.

37.

A szív olyan, mint az a fajta fák, — melyek gyógy-balzsamukat csak akkor adják oda az emberek sebeire, — ha a fejsze önmagukon is sebet ütött.

Atala.

Chateaubriand.

38.

Az eszmék és szép gondolatokért azok küzdenek, kik mer-nek szegények lenni és maradni, és nem óhajtanak mindig azok sorába jutni, kikről Széchényi ezt mondá: „egyebök sines, mint pénzük“.

Szegény Sükej.

Vas Gereben.

39.

A nők született ügyvédek s tultesznek cseleikkel talán az ördögön is.

Nap. fényk. és hany.

Mühlbach Luiza.

40.

Az első szerelem visszavezeti a szívet eredeti ártatlanságá-hoz; ekkor láthatni, mily tisztán kerül ki a lélek az isten kezéből.

A hólér köele.

Petőfi.

41.

Soha sem vagyunk inkább emberek, mint a fájdalom és örömben.

Végváriak.

Jósika.

42.

Csak annak van egy jóra való nemzet életében jövője, mi multjában gyökerezik.

Erdélyi történelmi adatok.

gr. Mikó Imre.

43.

Hervadni nem szeretve, annyi, mint kétszer kimulni.

Kis J. versei.

Kis János.

44.

Ha örül az ember, csak nyög, hogy van esze.

Toldi.

Arany János.

45.

Sorsunk reményleni e földön s csalódní s szenvedni, ha csalódtunk.

Karthausi.

Eötvös.

46.

Szive tárgyát bálványozni
Egyéb mindent megvetni !
Édesdeden sohajtozni,
Keserűen nevetni ;
Akadozva beszélni,
Szinbe százszor változni
És az eszét elveszteni,
És a sorsot átkozni,
Dicsőségre sovárogni
Test, lélekben háborogni :
A szerelem ilyen baj. . . .

Kesergő szerelém.

Kisfaludy S.

47.

A nők bármennyire szeressenek is, nem szünek meg óvatosak lenni.

Alvajáró.

Balázs S.

48.

Nincsen a földön hatalom nagyobb,
Mint szüz iránti szüzi szerelem,
Mely férfit aljas gondolatától óv
S tanítja negyra és nemesre őt,
Szelid szavakra és szomjazni hirt,
Igazra törni — s mind, mi férfit illet.

Genevra.

Tennyson.

49.

Mindig van egy esomé ember, ki előtt a mások szemében jelentéktelen is jelentékeny.

A köpenyeg.

Gogol M.

50.

Mindent színlelhetünk, csak szereimet nem.

Karlauzi.

Eötvös.

51.

A bün diadala a bukás kezdete.

Ima.

Dalmady.

52.

Költőiségre hajlékony keblű embernek semmi sem esik nehezebben, semmit sem tűr fájdalmasabban, mint a reátolt erőszakot.

Az utolsó Szapolyai.

Ábray.

BETŰTALÁNY.

Südy Teréziától.

Megfejtendő a lóugrás szerint.

A	k	m	z	z
t	e	e	e	k
e	e	o	e	o
i	t	e	ö	d
l	t	n	k	r

A helyes megfejtők nevei közt Szana Tamás:
„Csokonai életrajza“ sorsoltatik ki, melynek bolti ára 1 forint.

A második számban közlött számrejtvény helyes megfejtését még utólag beküldte: Lovassy Vilma, Illésy Erzsike, Faragó József.

A harmadik szám sakktalányának értelme:

*Álltam sirhalmod felett
Keresztbefont kezeikkel,
Mozdulatlan szoborként
Földreszegzett szemekkel.*

*Áll a hajós a parton
S a tengeren tekint szét,
Amely koldussá tevő
S mely ellopta minden kincsét.*

Petőfitől.

Helyes megfejtését következő t. előfizetőink küldték be: Szarka Anna, Südy György, Südy Terézia, Vetéssy Ida, Szendy nővérek, Tóth Lászlóné, Huttflész Katinka, Lechner Antal, Jakó Piroska, Wagner Róza, Riesenberger Jenő, Kelemen László, Lipták László, Babos Szidónia, a szatmári „Kölcsey-önképzőkör“, Rooz Sándor, a depr. kath. gymn. III. osztálya, Sóvágó Erzsike, Lovassy Irma, Fábrián Lajos Mór, Bozsenik Béla, Blum László, Bartl Lajos, Illésy Erzsike, M. Elza, Péchy László, Tucsny Irma, „Polgári olvasókör“ Debreczen, Faragó József.

A b o u t két kötet regényének nyerője kisorsolás útján Szarka Anna k. a. lett, ki ezt szerkesztőségünkben átvétetheti.

Sietünk tudatni, hogy ezentúl csak azon megfejtők nevei közöltetnek, kik egyszersmind előfizetőink is.

A szerkesztő üzenetei.

Z. A. „Divatosan“ meg fog jelenni, de csak később!

Fátyolos képek. Szintén.

A mostoha. Dettó. Üdvözlöm! Bátorítsa már Lajos bátyánkat!

E. György. N s hát?

K. Eta. Bár az a mondat nem áll, beszorítjuk. A másikat följegyeztem; meglátom, hogy most is az-e, aki régen volt? A harmadikra fenebb van a felelet. A negyedikre (Éva) magánlevélben.

L. Ö. Nyiregyháza. Azt a „monstrumot“ szeretném ha visszaküldenéd! B. E.-nek írtam. Ugy látszik, beborult felette minden elem.

P. S. Olyan, mint a nagyurak zsebe; keresztül-kasul cifra, de benne semmi nincs. Tartalom minden előtt!

H. M. Már volt szerencsénk! Ez meg olyan, mint a rongyos ember, körül föl se mernők tenni, hogy van bugyélárisában. Tudja mit? Mutyizzanak egyelőre P. S.-sel Különbön a viszontlátásig!

V. S. I. Csak röviden s önállóan mindegyiket. Ami meg van, ide vele!

„Marosvidék“ No, ugyan várhatom a feleletet kedves „dupla collega!“ Hát semmi, semmi? Arra a levélre egy kukkot se szölok.

„Komárom.“ Elég egy példány is! Hisz a „Délibáb“ és D. J. ugy is egy. Szivesebben vennők, ha lapunk tartalmát közölné ehelyett.